

PSIHOLOGIE PRACTICĂ

COLECȚIE COORDONATĂ DE

Vasile Dem. Zamfirescu

TREI

7 Păcate ale vieții de familie

ANTOINE ALAMÉDA

Traducere din franceză de Nicolae Baltă

EDITORI:

Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL:

Magdalena Mărculescu

DESIGN:

Faber Studio

DIRECTOR PRODUCȚIE:

Cristian Claudiu Coban

REDACTOR:

Victor Popescu

DTP:

Corina Rezai

CORECTURĂ:

Rodica Petcu
Eugenia Țarălungă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**ALAMÉDA, ANTOINE**

7 Păcate ale vetej de familie/ Antoine Alaméda; trad.: Nicolae Baltă
București: Editura Trei, 2012
ISBN 978-973-707-665-6

I. Baltă, Nicolae (trad.)

159.922.7

Titlul original: Les 7 Péchés familiaux

Autor: Antoine Alaméda

Copyright © Odile Jacob, Septembre 1998

15, Rue Soufflot, 75005 Paris

www.odilejacob.fr

Copyright © Editura Trei, 2012

pentru prezenta ediție

C.P. 27-0490, București

Tel./Fax: +4 021 300 60 90

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

ISBN 978-973-707-665-6

Cuprins

Cuvânt-Înainte	7
1. Eșecul școlar	13
2. Psihosomatizarea	43
3. Violențele	69
4. Rupturile	92
5. Incesturile	106
6. Banii	128
7. Doliul	146
Epilog	166
Note	171
Mulțumiri	185

Cuvânt-înainte

În timpul studiilor mele de medicină am învățat că o boală trebuie să aibă o origine și că misiunea fiecărui medic era să vindece sau măcar să aline suferința pacientului. Deși se recunoaște de-a-cum că acest model cauzal, care de altfel a îngăduit să se facă un pas mare înainte în cunoașterea și tratarea bolilor organice, este în cea mai mare parte a timpului inoperant în fața durerii psihice, ispita de-a scoate din pălăria vrăjită a etiologiei o cauză unică și pretins științifică este și astăzi destul de mare. Astfel, mama, considerată vinovată pentru tulburările psihologice ale copilului, a devenit vrăjitoarea vremurilor moderne și marele inchizitor Psiholog, în căutare de legitimare științifică, a făcut ca nu puține să ajungă la rugul culpabilității. Tații și-au plătit și ei tributul: purtători ai legii în inima sacrosanctei triangulații oedipiene, ei nu puteau decât să fie responsabili de viciile psihologice ale copiilor lor. În sfârșit, ultimele sosite la tribunal, familiile: odată cu orientarea sistemică nord-americană a anilor 1960, ele au căpătat un loc de cinste pe scena psihopatologiei. Dar vremurile se schimbă și din acest ultim curent, îndeosebi, au ieșit specialiști care, în practica lor, au

preferat să traducă *family therapy* nu prin „terapie familială” – ceea ce implică faptul că familia este bolnavă și că trebuie tratată –, ci prin „terapie cu familia” – ceea ce imprimă o cu totul altă dinamică relațională.

Astăzi lucrez în sânul unei echipe pluridisciplinare într-un serviciu de psihiatrie a copilului și adolescentului de la Spitalul universitar din Toulon/La Seyne-sur-Mer. Deși mi se întâmplă să citesc, din când în când, și câte o carte de rețete terapeutice, familiile sunt îndeosebi cele care mă învață zi de zi că pot fi cei mai buni terapeuți din câți există, cu condiția să fie ajutate să readucă la viață resurse paralizate de istoria sau de cultura lor. Aceste familii sunt cele care mă învață zilnic, de aproape douăzeci de ani, că ajutorul dat celui alt nu trece prin infantilizarea și nici prin culpabilizarea sa, ci prin aplicarea unor tehnici capabile să îi mobilizeze responsabilitatea și creativitatea. Aceste familii, în sfârșit, sunt cele care mi-au impus o revoluție copernicană, făcându-mă să pun în centrul practicii mele nu puterea megalomaniacă de-a vindeca, ci datoria de a-i învăța pe alții cum să aibă grijă de sine. Vast program, care merge împotriva tendinței unei societăți care, în numele bunăstării, a sporit mijloacele de asistență, cu riscul de a crea niște adulți neajutorați, și a modificat hotarele normalității dând iluzia unei fericiri generale și a unei împliniri fără suferințe¹. În ce mă privește deci, când întâlnesc o familie, rolul meu nu este să înțeleg ca să vindec, ci să particip la elaborarea altor realități care vor îngădui respectivei familii să lărgască orizontul devenirii sale. Abordarea acestei complexități duce fatalmente la confruntarea a multiple discipline: terapie sistemică, psihanaliză, etologie, antropologie, istorie sau etnologie. Deschiderea mentală pe care mi-o impun urmărește să dea familiilor întâlnite o lectură diferită a dificultăților lor, pentru ca ele să poată aplica strategii de schimbare capabile să le scoată din primejdiile hipnotice ale unei cauzalități unice.

Îmi amintesc astfel de o mamă care, venită la consultație, mi-a explicat: „Știți, domnule, niciun specialist nu a reușit să-mi explice de ce fiul meu este handicapat. Ce nu am spus eu niciodată, fiindcă

mi-era rușine, e că atunci când eram însărcinată am întâlnit privirea unui bărbat și am fost tulburată. Nu am făcut nimic, vă dați seama, nici măcar nu îl cunoșteam. Dar l-am dorit pe acel bărbat, și am fost pedepsită pentru această dorință prin malformația fiului meu. Ideea asta e nebunească, îmi dau seama, dar mi s-a impus ca un păcat. Handicapul fiului meu este pedeapsa mea. Dumneavoastră pot să vi-o spun, fiindcă nu sunteți un medic adevărat, ci psihiatru.“

În felul ei, femeia aceasta care se agață de o greșeală pentru a-și explica handicapul copilului ei dovedește imposibilitatea în care se află societățile occidentale de a se resemna cu sentimentul neputinței care însoțește loviturile sorții. În secolele de mare religiozitate, incomprehensibilul hazardului putea fi tradus în termeni de mesaj divin. Descoperirile extraordinare ale științei și ale tehnicii au detronat puțin câte puțin religia, dându-i omului occidental iluzia unei atotputernicii divine. Nu este însă mai puțin adevărat că în fața inexplicabilului, în caz de eșec științific, *Homo Occidentalis* face întotdeauna apel, în ultimă instanță, la rămășițele religiei și convocă, pentru a-și conjura angoasa, noțiunile de greșeală și de păcat².

Fiecare dintre noi a fost sau va fi într-o bună zi lovit de una dintre aceste nenorociri care se abat regulat asupra familiilor. Le-am grupat în 7 capitole, fiindcă cel mai adesea una din aceste 7 probleme se află la originea unei solicitări de consultație. „Păcatele vieții de familie“ din titlu nu trebuie să dea de crezut că mă plasez într-o perspectivă moralizatoare sau religioasă. Dacă mi s-a părut potrivit acest titlu, e deoarece, căutând în vâlmășagul situațiilor clinice o aparență de ordine, am avut impresia că existau două categorii de familii: cele ce trădau culpabilitatea de a se simți la originea problemei care îl afecta pe unul din membrii ei și cele care, în fața aceleiași probleme, nu aveau decât un sentiment vag de rușine în numele conformismului social. Este, într-un anumit fel, ceea ce antropologii au descris deosebind civilizațiile marcate de o culpabilitate ce impregnează forul interior al indivizilor – *guilt culture* – de cele în care transgresiunea nu atrage după sine altă stare psihică decât un anumit sentiment de rușine față de celălalt – *shame culture*³.

Or, acest sentiment de culpabilitate în discursul și în comportamentul grupului familial joacă un rol esențial, deoarece el este cel care va provoca dorința de mântuire, adică de schimbare. Angajarea responsabilității-culpabilității solicitanților are *a priori* un prognostic mai bun decât neangajarea sa. Spun *a priori* deoarece, dacă o solicitare marcată de culpabilizare poate să nu fie decât o expresie conformistă, nonculpabilizarea afișată poate, dimpotrivă, să reprezinte ultimul mecanism de apărare al unei familii bolnave de angoasă și de culpabilitate. În ultimă instanță, dacă titlul de *7 Păcate ale vieții de familie* mi s-a impus, e pentru că, în fața singurătății și descumpănirii fiecăruia, mi se pare că noțiunile de greșală, de responsabilitate și de culpabilitate nu au făcut niciodată atât de mult parte, precum astăzi, din retina culturală a Occidentului: „Noi, oamenii sfârșitului de secol XX, avem toate motivele să fim modești când suntem tentați să-i «culpabilizăm» pe culpabilizatorii ecleziastici de altădată. În epoca noastră vorbim constant despre «deculpabilizare», fără a ne da seama că niciodată în istorie culpabilizarea celuilalt nu a fost mai puternică decât în prezent”.⁴ Venind din partea unui „practician de teren”, această carte nu poate fi decât punerea în ordine a ceea ce familiile m-au învățat de-a lungul anilor. Ea poate fi considerată o istorie naturală a dificultăților existențiale pe care fiecare le poate întâlni în cursul istoriei sale familiale și care pot fi relatate în multe feluri – într-o cântăca și cum Scufița Roșie, lupul cel rău și bunica ar putea povesti fiecare propria sa versiune a faptelor. Inițial sedus de gândirea sistemică, am fost nevoit să îmi modific abordarea terapeutică de-a lungul consultațiilor. În final, am devenit un medic psihiatru care, întâlnind diferite abordări ale suferinței psihologice, nu a reținut-o pe niciuna, dar le utilizează pe toate. Sunt un medic psihiatru care și-a însușit ceea ce Yves Pelicier spunea încă din 1973: „Rămâi stupefiat de întârzierea înregistrată față de știința materiei și a vieții. Toți, psihologi, sociologi, psihiatri, etnologi, sunt deopotrivă responsabili. Remediul acestor insuficiențe nu poate consta decât într-o decompartmentare a științelor omului, într-o

interdisciplinaritate sincer acceptată și mai ales în distrugerea citadelor semețe în care ne închidem atât pentru a ne pregăti argumentele, cât și pentru a evita confruntările⁵.”

Pluridisciplinaritatea pe care o menționam mai sus vorbind de secția în care lucrez nu este o poziție abstractă. Profesioniștii care lucrează în domeniu vin din discipline și din formări diferite, iar suferința copilului mic sau a adolescentului care ajunge aici nu trece prin furcile caudine ale unui model terapeutic unic. Astăzi, casa mea profesională numără mai multe stiluri: roman, gotic, clasic, baroc, modern; pacienții sunt primiți în cabinete care răspund sensibilității, așteptării și aptitudinii lor de schimbare. Vizitarea acestei case este ceea ce aș vrea să fac cu voi de-a lungul întregii cărți de față.

Capitolul 1

Eșecul școlar

Ce să faci când o familie îți spune despre unul dintre copii: „E o catastrofă. Nu știu ce-o să se facă; nu învață nimic la școală“? Ce să faci când acest copil, adus vădit împotriva voinței sale la consultație, pare că are totul pentru a fi sănătos, inteligent și fericit? Ce să faci când comisiile de orientare conchid că nu își are locul nicăieri? Că fiind prea inteligent ca să fie școlarizat cu copii deficitari și prea incult ca să fie pus cu copii de vârsta lui, ar risca nu numai să sufere, ci și să îi împiedice și pe unii, și pe ceilalți să învețe?

În fiecare săptămână întâlnesc cel puțin una dintre aceste situații în privința cărora aș putea conchide: „Doamnă, domnule, copilul dumneavoastră e fericit, se bucură de viață, când doarme, când mănâncă, când se joacă cu prietenii, frații și surorile, sau cu câinele lui. E fericit când meșterește la ceva cu dumneavoastră, domnule, sau când face o prăjitură de mere cu dumneavoastră, doamnă. Așa că, fie-vă milă și lăsați-l în pace!“. De fiecare dată însă îmi spun: „Ce-o să se facă copilul ăsta într-o lume în care eșecul școlar duce la leprozeriile educaționale și succesul la ușile Biroului pentru ocuparea forței de muncă?“⁶. În piața actuală a locurilor de muncă,

școala a devenit o loterie în care cei ce reușesc nu sunt siguri că vor câștiga, iar cei care eșuează au șanse să nu piardă.

Oricum, școala continuă să aibă o valoare socială importantă și normalizatoare, și eșecul școlar provoacă familiilor o senzație intensă de păcat, generatoare de angoasă și de culpabilitate. Din acest motiv, propun cel mai adesea câteva ședințe cu copilul și cu familia sa, pentru a înțelege astfel mai bine lucrurile, deoarece mi se pare iresponsabil, la încheierea unei prime consultații, să conchizi: „Îmi pare rău, nu pot face nimic pentru dumneavoastră. Nu există motive medico-psihologice pentru acest eșec. Copilul dumneavoastră este normal și, dacă nu are rezultate școlare bune, e pur și simplu fiindcă școala nu îl interesează!“.

Să respingi astfel o chemare în ajutor, bazându-te pe absența simptomelor psihopatologice, echivalează cu a ignora cuvintele unui grup care exprimă rușinea unui păcat, și să disprețuiești astfel angoasa unei familii care va încerca oricum să o facă auzită, cu riscul chiar de-a provoca uneori, și involuntar, tulburări psihologice la un copil normal. Deoarece, dacă eșecul școlar nu este o boală, el poate duce la boală din cauza poverii păcatului familial pe care îl atrage după sine. Invers, putem deopotrivă respinge orice responsabilitate individuală și să credem că respectivul copil care eșuează, deși are inițial „tot ce îi trebuie ca să reușească“, nu este decât victima expiatoare a unei probleme familiale ascunse, secrete, dureroase. În această optică, păcatul eșecului nu este decât un alibi care îngăduie exprimarea unei angoase colective fără a-i dezvălui originea reală. Copilul nu ar fi astfel decât „buretele afectiv“⁷ al unui inconștient familial care încearcă să șteargă urmele unui trecut sau ale unui prezent de nemărturisit.

Oricare ar fi dezinteresul personal al unui copil pentru școală sau indispoziția unei familii care creează de la un cap la altul și inconștient eșecul unuia dintre copiii ei, aceste modele simpliste de înțelegere sunt departe de a rezuma ansamblul realității. De aici, preocuparea noastră de a pune în titlul acestui capitol un plural care să reflecte complexitatea etiologică a „eșecurilor școlare“.

ÎN CARE ESTE VORBA DE PRIMA ÎNTREVEDERE DINTRE O FAMILIE ȘI UN TERAPEUT

Dincolo de căutarea unei cauze într-un tot ipotetic, prima întrevedere familială urmărește să stabilească un bilanț, un fel de inventar al nivelului de suferință, de culpabilitate și de expresie a unora și a celorlalte. Această „scanare afectivă“ va permite să se determine felul în care o familie poate să se mobilizeze pentru a-și asuma păcatul ei. Într-adevăr, refuzul școlar al unui copil cu coeficient intelectual normal nu atrage după sine aceeași dinamică de mobilizare ca eșecul școlar al unui copil suferind de o afecțiune cerebrală organică. Într-un caz, va trebui ca familia să fie ajutată să înțeleagă că refuzul de a învăța nu este poate decât o modalitate a copilului de a se exprima, în timp ce în celălalt caz va trebui ca părinții să își dea seama că, deși copilul lor posedă competențe reale, acestea nu sunt cele așteptate de dorința lor legitimă de reușită școlară.

Prima întrevedere are de asemenea ca scop să evidențieze felul în care se exprimă familia. Într-adevăr, pare dificil să modifice o situație dacă circuitele de comunicare din interiorul familiei sunt inexistente sau neadaptate. Toate familiile înțeleg povestea următoare: „Imaginați-vă șantierul unei case. Toate materialele sunt pregătite pentru ridicarea unei clădiri adaptate dorinței dumneavoastră. Singura problemă e să îi chemi pe diverșii specialiști într-o ordine logică. Pentru ca zugravul să nu vină înaintea constructorului sau electricianul înaintea zidarului, trebuie să organizezi un sistem de comunicare performant, dar care să fie și în acord cu dorința și posibilitățile fiecăruia. Aplicarea acestui sistem este prealabilă oricărei construcții“. Asta pentru a spune că rezolvarea unei probleme familiale depinde nu atât de natura ei, cât de resursele afective, intelectuale și comunicaționale pe care le posedă familiile. Unele vor fi capabile să mute munții din loc; altele se vor epuiza la primul grăunte de nisip.

Pregătirea oricărei terapii trece deci printr-una sau două întrevederi preliminare, cam așa cum radiografiile sau analizele sangvine sunt preambulul oricărei intervenții chirurgicale. Totuși, dacă intervenția chirurgicală presupune un pacient adormit și pasiv, activitatea terapeutică cu familia urmărește, în ce o privește, să trezească la viață creativitatea grupului. Pe deasupra, în timp ce bilanțul prechirurgical al unui pacient nu cere decât prezența lui în diferitele centre de analiză, întrevederea preliminară a unei familii cere ca ea să pună în cuvinte și în emoții o problemă prin definiție dureroasă. Tocmai din pricina acestei angajări, etapa diagnostică a unei prime întrevederi nu este niciodată separată de terapie.

Pentru a explica finalitatea acestor prime întrevederi, mi se întâmplă uneori să spun altă poveste: „Imaginați-vă că vreți să escaladați Mont-Blanc. Niciun ghid responsabil nu va accepta să vă conducă fără să vă fi supus în prealabil unui chestionar referitor la nivelul dumneavoastră de experiență și la forma fizică. Nu ghidul vă va duce în spinare, ci dumneavoastră veți merge în funcție de capacitățile și cunoștințele tehnice pe care le aveți despre munte. Bazându-se pe informațiile pe care i le veți fi dat, ghidul vă va propune în funcție de propriile sale competențe o ascensiune pe un drum sau altul. Astăzi, la această primă întrevedere, cam acesta este demersul pe care aș vrea să îl fac, întrebându-vă ce credeți despre originea eșecului școlar al fiului dumneavoastră.“ Răspunzând, mulți simt intuitiv că escaladarea Mont-Blancului tocmai a început.

ÎN CARE ESTE DEMONSTRAT CĂ E ÎNTRU TOTUL ILUZORIU SĂ VREI SĂ GĂSEȘTI O ORIGINE A UNUI PĂCAT FAMILIAL

Daniel are șapte ani când vine pentru prima dată la consultație cu mama lui. Este un băiat inteligent, dar care nu reușește să învețe să citească și să scrie. Acest fiu unic a fost crescut de un tată șomer

și, din când în când, de o mamă infirmieră-auxiliară prinsă între serviciul de urgență, noaptea, și treburile gospodărești suplimentare, ziua.

La prima întrevedere, tatăl lipsește și numai la insistența noastră va accepta să vină la a doua consultație. Este un bărbat scund, plăpând, al cărui aspect contrastează cu înfățișarea masivă a soției sale – un bărbat căruia i-a trebuit mult curaj ca să vină să își afișeze timiditatea și inferioritatea. Spune că nu știe să citească și nici să scrie și că ar dori ca fiul lui să știe într-o bună zi. Nu își face însă griji, fiindcă „Daniel nu e prost și o să reușească el...”. Bărbatul se grăbește de altfel să adauge, ca pentru a se convinge pe sine, că nu are nicio îndoială că fiul lui este inteligent, având în vedere „cum se descurcă în viață”.

Sentimentul acestui tată față de eșecul fiului său este deci extrem de atenuat, împărțit între o îngrijorare pur formală, dictată de normele sociale ale reușitei școlare, și o admirație profundă față de inteligența și capacitatea de-a se descurca a acestui fiu unic și adorat. Mama, în ceea ce o privește, își mărturisește neputința, sau face legământ de neputință, față de această situație despre care afirmă: „Înțelegeți, atâta vreme cât soțul meu nu o să fie mai ferm cu el, lucrurile n-o să poată merge cum trebuie”.

Iată altă poveste: cea a lui Bernard, de paisprezece ani, care repetă clasa a șaptea. Părinții sunt necăjiți, deoarece sunt aproape doi ani de când fiul lor nu „mai face nimic la școală” – ceea ce li se pare deosebit de revoltător fiindcă, până într-a șasea era un elev excelent. Bernard a început să aibă note mai proaste când a trecut într-a șaptea, moment care de altfel a coincis cu dificultățile de-a adormi. Neliniștiți de comportamentul său, părinții l-au îndemnat să se ducă la un psihoterapeut. Eșecul acestei prime tentative i-a determinat apoi să aleagă alt psiholog, la care adolescentul a renunțat repede. Atunci familia respectivă a cerut o consultație la centrul nostru.

Bernard are o soră mică, în vârstă de zece ani, care e într-a cincea și care are capacitatea de a-l agasa extraordinar, deoarece îl imită în toate privințele, și asta „de când s-a născut”. Dar, fapt

remarcabil și despre care Bernard nu va pomeni niciodată: în timp ce de aproape doi ani acest adolescent este în situație de eșec, surioara are un succes strălucit și ministerul învățământului i-a propus chiar să „sară” peste clasa a cincea. În această familie, tatăl este inginer și pare foarte absorbit de activitatea sa profesională. Cât despre mamă, universitară, ea pare să formeze o diadă destul de privilegiată cu fiul ei. Ea e cea care va spune despre Bernard: „Mi-am consacrat existența unui copil lipsit de recunoștință. Ce-mi mai rămâne, decât ochii cu care să plâng? Singura scuză pe care ar putea-o avea e că bunicul lui [din partea tatălui] era la fel de leneș ca și el.”

Două povești diferite referitoare la același păcat... Într-un caz, e Daniel, copilul care a eșuat dintotdeauna; în celălalt, Bernard, adolescentul care, după cum spune Jacques-Antoine Malarewicz, pare să fi „reușit să eșueze”⁸. Două povești diferite care ilustrează ceea ce se numește, de la Ludwig von Bertalanffy și de la teoria sa generală a sistemelor încoace, principiul de echifinalitate⁹.

Acest concept postulează că niște sisteme deschise, adică în relație constantă cu ecologia lor, cum este cazul sistemelor familiale, creează într-un moment sau altul al istoriei lor o situație care nu depinde nici de condițiile inițiale, nici de procesele care au creat-o. Astfel, istoria familială a lui Daniel nu seamănă deloc cu cea a lui Bernard. Și totuși, ele duc amândouă la o situație unică: eșecul școlar. Principiul echifinalității ne mai spune că aceeași problemă poate fi generată de cauze diferite și că, în materie de psihologie, nașterea unui păcat scapă oricărei etiologii univoce.

Dacă modelul cauzei unice este destul de pertinent în domeniul medical sau chirurgical – „o insuficiență cardiacă este motivul pentru care acest pacient prezintă un edem al membrelor inferioare” sau „acest copil suferă din cauza unei fracturi a tibiei” – el își pierde din relevanță de îndată ce trebuie explicată complexitatea indispoziției psihice a unei familii¹⁰. În realitate, nimic nu ne permite să spunem că un tip de eveniment este de natură să inducă un anumit tip de suferință: explicația univocă a apariției unui păcat

ține mai mult de convingerea religioasă decât de certitudinea științifică.

Totuși, în fața unui eșec școlar, nu putem să nu căutăm o cauză, și când o căutăm, o și găsim: un învățător cam sever sau o învățătoare cam îngăduitoare, un bunic sau o bunică bolnavă în momentul intrării la grădiniță, un complex Oedip nerezolvat până în clasa I, conflicte ale cuplului etc. Trebuie spus că la raionul „Etiologie“ găsim de toate dacă intrăm în Marele Bazar al Hotelului Vieții. Dar, dacă principiul echifinalității face să fie rizibilă orice abordare univocă, problema unei cercetări cauzaliste în materie de psihologie comportă totuși un interes major, nu prin caracterul ei de veracitate, ci prin capacitățile sale de-a face să vorbească o familie despre o angoasă din care o parte, deseori, nu are mare legătură cu eșecul propriu-zis.

Această punere în scenă prin intermediul unei căutări cauzale, totuși iluzorii, este una dintre axele fundamentale ale psihoterapiei atât individuale cât și familiale. Astfel, când un tată sau o mamă spun: „Copilul meu are eșecuri școlare din cauza asta sau din cauza cealaltă“, pentru mine asta înseamnă: „Iată unde am ajuns astăzi, în fața dumneavoastră. Această interpretare a dificultăților noastre vă arată punctul din care plecăm și căile pe care ni le puteți indica pentru ca să dăm o altă interpretare problemei noastre.“

Semnificația pe care o dăm lucrurilor e cea care creează în parte aceste căi de interpretare și ni se întâmplă zilnic să întâlnim niște fapte care nu vor căpăta importanța unui eveniment decât prin ponderea înțeleșului pe care li-l conferim. Drept urmare, dacă o familie reușește să aibă o altă viziune despre păcatul ei, ne putem aștepta în mod justificat, fără să fim niciodată siguri, că aceasta va dispărea. Unii părinți care credeau că situația de eșec școlar se datora unui soi de „lene genetică“ i-au îngăduit copilului lor să ajungă strălucit la învățătură, reconsiderând acest eșec drept protectorul unui dezechilibru familial. Dacă este puțin probabil că această explicație este cauza unică, totuși ea e cea care va mobiliza creativitatea familială și va șterge păcatul. Fiindcă nu cauza

contează, ci înțelesul pe care i-l dăm, și numai el este capabil să responsabilizeze familia în privința devenirii sale sau să o imobilizeze într-o culpabilitate paralizantă.

ÎN CARE SE POVEȘTEȘTE CĂ PĂRINȚII SUNT PREA DES ACUZAȚI CĂ SUNT LA ORIGINEA UNUI PĂCAT ȘI, MAI ALES, CĂ ÎL MENȚIN

Într-un rezumat clinic, s-ar putea spune că Daniel prezintă o imaturitate psihoafectivă, fiindcă nimic nu îngăduie să punem la îndoială nici nivelul său intelectual, nici capacitățile sale de înțelegere, de logică sau de raționament. Ipoteza noastră de lucru este că totul se petrece ca și cum copilul nu ar vrea să crească, deci ca și cum autonomia creată de învățătura școlară și de frecventarea colegilor ar risca să pună în primejdie grupul familial. În această familie, dacă diada tată-fiu pare să aibă o existență incontestabilă, legăturile cuplului, în schimb, par mai subțiri, cel puțin din câte ne este dat să observăm.

Prima impresie care se desprinde din acest dezzechilibru te duce cu gândul că dacă Daniel începe să crească, tatăl și mama vor trebui să corespundă unei definiții conjugale pe care nu sunt fatalmente pregătiți să o abordeze. Totul se petrece, într-adevăr, ca și cum cuplul bărbat-femeie nu ar exista și această lipsă este acoperită de nașterea unui copil, capabil să îi dea o recunoaștere socială. Drept urmare, din moment ce viitorul conjugal este dependent de cel al funcției părintești, amenințarea acesteia în urma plecării copilului unic nu poate decât să pună în discuție însăși existența cuplului. Și micul Daniel, eșuând la școală, adică refuzând să crească, amână o confruntare pentru care părinții săi nu au fost, fără îndoială, pregătiți.

Logic, una dintre primele opțiuni terapeutice care se impune atunci este să încercăm să rezolvăm problema acestui eșec școlar printr-o terapie de cuplu, în ideea că dacă cuplul este restaurat, copilul va avea autorizația de-a crește și de-a reuși la

școală. Ne-am lăsat seduși de această ipoteză terapeutică cu atât mai mult cu cât anumite familii impregnate de emisiuni televizate psihologizante ne spuneau a doua zi după anumite dezbatere: „Copilul nostru are dificultăți, dar am înțeles ieri seară uitându-ne la televizor că nu avea nicio vină și că cuplul nostru e cel ce nu funcționează bine“.

Totuși, mușcând din această momeală, adică ignorând copilul-victimă și ocupându-ne doar de cuplul-responsabil, am omis ipoteza că ar putea exista de asemenea copii-responsabili și cupluri-victimă. Or, în anumite terapii de cuplu care omit deliberat „copilul-simptom“ care, teoretic, nu ar avea nicio răspundere pentru eșecul său, am fost determinați, împreună cu Christine François, psiholog clinician, să observăm o sporire a păcatului și o scădere a notelor, cele în medie de 8 transformându-se deseori în 5 sau 6, spre marea disperare a părinților care nu înțelegeau nimic, din moment ce cuplul lor mergea din ce în ce mai bine¹¹. Nu a fost ușor să recunoaștem că starea de bine a unui cuplu putea, în anumite cazuri, să ducă la o recrudescență a dificultăților școlare, deși teoretic un mare număr de dificultăți școlare erau inerente unor relații conjugale perturbate. Nu a fost ușor să admitem că o terapie de cuplu, deci o intervenție realizată în absența copilului purtător al simptomului era totuna cu a spune următoarele: „Părinții tăi își vor ameliora cu ajutorul nostru o relație asupra căreia aveai până acum exclusivitatea. Totuși, asta reprezintă condiția sine qua non a reușitei tale școlare, deoarece dacă părinții tăi își ameliorează relația conjugală, tu vei fi ceva mai desprins de relația puternică pe care o ai cu tatăl tău sau cu mama ta, ceea ce îți va permite să transferi o parte a investiției tale familiale asupra învățaturii“.

Care copil, în numele unei reușite școlare, ar putea abandona o parte a dragostei exclusive a unuia dintre părinți?

Excluzând copilul dintr-un proces terapeutic global, i se cere să închidă ochii și să nu îi deschidă decât atunci când familia lui se va fi schimbat și va fi devenit astfel parțial străină. Pe deasupra, invocarea disfuncțiilor dintr-un cuplu este, după cum spune Guy